

Witold Jemielity

Inkardynacja kapłana przy zmianie granic diecezji w Polsce w 1925 r.

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 51/1-2, 235-241

2008

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. WITOLD JEMIELITY

INKARDYNACJA KAPŁANA PRZY ZMIANIE GRANIC DIECEZJI W POLSCE W 1925 R.

W 1925 r. i w 1992 r. Stolica Apostolska dokonała w Polsce zmiany granic diecezji. Mocą bulli papieskiej proboszczowie, wikariusze i inni duchowni pozostali przy dotychczasowym miejscu pracy; tak dokonała się ich inkardynacja. Prawo kościelne w tym względzie było jasne, oczywiste, jakby bezbłędne. Ale okazało się, że niezupełnie. Przykładem tego jest sprawa ks. Józefa Jana Radwańskiego, wcześniej kapłana diecezji płockiej, po 1925 r. przez pewien czas niewiadomej przynależności diecezjalnej, płockiej bądź łomżyńskiej. Do wyjaśnienia tej sprawy włączyli się: biskup płocki Julian Nowowiejski, biskup łomżyński Stanisław Kostka Łukomski, biskup wileński Romuald Jałbrzykowski, prymas Edmund Dalbor, kurie diecezjalne płocka i łomżyńska, proboszcz parafii Rzekuń.

Ks. Józef Jan Radwański urodził się 10 marca 1891 r. w Warszawie, syn Leona i Marii z domu Syska. Do szkoły średniej uczęszczał w Siedlcach, seminarium duchowne ukończył w Płocku, święcenia kapłańskie przyjął w 1916 r. Pracował jako wikariusz: do czerwca 1918 r. w Mławie, do grudnia 1918 r. w Płońsku, do 1920 r. w Kadzidle, do końca 1925 r. w Rzekuniu. Od początku następnego roku został kapelanem wychodźstwa polskiego we Francji w Nancy, od października tego roku w Bruay en Artois, od marca 1928 r. był dziekanem w dekanacie północnej Francji. Dnia 31 marca 1934 r. opuścił Francję, a 13 kwietnia tego roku objął probostwo Rajgród, w diecezji łomżyńskiej. Zmarł 24 czerwca 1941 r. w okolicznościach wojennych.

Oto korespondencja w omawianej sprawie. Kuria Diecezjalna Płocka do Kurii Diecezjalnej w Łomży. Płock 24 stycznia 1928. Nr 402. W katalogu duchowieństwa diecezji Łomżyńskiej na rok bieżący figuruje nazwisko ks. Józefa Radwańskiego, jako kapelana należącego do diecezji Łomżyńskiej. Z akt osobistych ks. J. Radwańskiego, będących w archiwum Kurii Płockiej, okazuje się, że ks. J. Radwański, b. Wikariusz parafii Rzekuń, należącej podówczas do diecezji płockiej, pod dniem 10 października 1925 r. na skutek wezwania Kurii zgłosił się

jako kandydat na wyjazd do Francji, dla pracy duszpasterskiej wśród robotników polskich. Pod dniem 29 października 1925 r. wysłane zostało przedstawienie ks. Radwańskiego do J.E. ks. Kardynała Prymasa. Dokument przyjęcia nosi datę 9 listopada 1925 r. Ks. Radwański nadto z Kurii otrzymał pisma polecające i fundusz na drogę. W styczniu 1926 r. zdaje on sprawozdanie ze swej pracy duszpasterskiej. (List ten wysłano J.E. Kardynałowi Prymasowi dnia 26 stycznia 1926 r.). Jesienią 1927 r. przybył ks. Radwański do Płocka i osobiście zdał sprawozdanie z pracy wśród robotników w powierzonej mu okolicy Francji. Wobec tego Kuria Płocka uważa, że chyba tylko pomyłkowo w katalogu na 1928 r. został umieszczony ks. Józef Radwański wśród kleru diecezji Łomżyńskiej; w katalogu z 1926 i 1927 r. łaskawie Kurii Płockiej nadesłanym nazwiska ks. J. Radwańskiego nie ma.

Kuria Diecezjalna w Łomży do Kurii Biskupiej w Płocku. Łomża 6 lutego 1928 r. Nr 514/28. Na pismo z 24 stycznia b. r. Nr 402 wyjaśniamy uprzejmie, iż Bulla papieska *Vixdum Poloniae unitas* co do kleru poszczególnych diecezji stanowi: *Quod vero ad clerum in particulari spectat, iubemus, ut statim ac huius Constitutionis executio facta fuerit, eo ipso sacerdotes Ecclesiae illi adscripti censeantur, in cuius territorio legitime degunt.* Bulla została wydana dekretem Ks. Nuncjusza Lauriego z datą 11 listopada 1925 r. Nie ulega wątpliwości, iż w tym dniu ks. Radwański był prawnie na stanowisku w Rzekuniu, który Bulla papieska przekazała diecezji Łomżyńskiej. Nie zmienia też tego prawnego stosunku ks. Radwańskiego do diecezji Łomżyńskiej ta okoliczność, że poprzednio był przewidziany do pracy duszpasterskiej w Francji. Pismo Ks. Prymasa z dnia 9 listopada (wysłane z Poznania dnia 12 listopada a więc już po przekazaniu Ks. Radwańskiego do diecezji Łomżyńskiej) nie oznacza ekskardynacji z diecezji Płockiej do diecezji Łomżyńskiej, lecz tylko zgodę Ks. Prymasa na czasowe pełnienie duszpasterstwa we Francji przez Ks. Radwańskiego. Pismo to Ks. Prymasa powinno być przesłane już Ks. Ordynariuszowi Łomżyńskiemu. Na uwagę Prześwietnej Kurii Płockiej, że Ks. Radwański składał w 1927 r. raport ze swojej pracy we Francji J.E. Ks. Ordynariuszowi Płockiemu zaznaczamy uprzejmie, iż tenże Ks. Radwański przed wyjazdem swoim do Francji był dwukrotnie u Ks. Ordynariusza Łomżyńskiego po instrukcje, przy czym zaznaczał, że się uważa za Księdza diecezji Łomżyńskiej. Następnie zwracał się w 1926 r. parokrotnie do Ks. Ordynariusza Łomżyńskiego. Dlaczego w 1927 r. pojechał z relacją do Płocka, nie wiemy. Z powyższego wynika niedwuznacznie, że Ks. Radwański należy do kleru diecezji Łomżyńskiej i że zatem słusznie zapisano go w katalogu tejże diecezji.

Kuria Łomżyńska przedstawia dowody.

Bp Stanisław Łukomski do Kurii Prymasowskiej w Poznaniu. Łomża 27

stycznia 1928 r. Nr 343/28. Pod dniem 9 listopada 1925 r. wysłała Kuria Prymasowska do J.E. Biskupa Płockiego powiadomienie, że Ksiądz Prymas godzi się na wysłanie Księdza Radwańskiego na duszpasterstwo do Francji. Ponieważ ksiądz ten był wówczas wikariuszem w Rzekuniu należącego dzisiaj do diecezji Łomżyńskiej, proszę uprzejmie o przesłanie mi odpisu pisma z 9 listopada 1925 r. oraz o podanie, którego dnia pismo to wysłano z kancelarii Kurii Prymasowskiej na pocztę.

Prymas Polski do bpa St. Łukomskiego. Poznań 4 lutego 1928 r. Nr 241/28. Pr. Odnośnie do pisma z 27 stycznia 1928 r. mam zaszczyt przesłać w załączeniu Waszej Ekscelencji odpis pisma naszego z 9 listopada 1925 r. L. dz. 3886/25.0. do J.E. Biskupa Płockiego w sprawie Ks. Radwańskiego. Pismo z dnia 9 listopada 1925 r. wysłano z kancelarii na pocztę dnia 12 listopada 1925 r. Odpis. Edmund Kardynał Dalbor do J.E. Biskupa Nowowiejskiego. Powołując się na cenne pismo Waszej Ekscelencji z dnia 29 października 1925 r. L. Dz. 3112, dziękuję Waszej Ekscelencji za wyznaczenie Ks. Józefa Radwańskiego z Rzekunia do duszpasterstwa wśród Polskiej Misji Katolickiej we Francji. W załączeniu przesyłam na ręce Waszej Ekscelencji dokument przyjęcia dla Ks. Radwańskiego, polecenie dla Władz celem uzyskania bezpłatnego paszportu oraz wskazówki dla księży wyjeżdżających do Francji. Ks. Radwański winien się porozumieć z rektorem Polskiej Misji względem terminu wyjazdu.

Kurator Okręgu Szkolnego do Ks. Józefa Radwańskiego. Białystok dnia 4 grudnia 1925 r. Nr 31543/I/25. W związku z pismem Kurii Diecezjalnej w Płocku z dnia 16 listopada 1925 r. Nr 3378, zwalniam W-go Księdza ze stanowiska Prefekta 7-klasowej szkoły powszechnej w Ostrołęce-Stacji z dniem 30 listopada 1925 r.

Bp Stanisław Łukomski do ks. Proboszcza w Ostrołęce. Łomża 27 stycznia 1928 r. Sprawa przynależności diecezjalnej Ks. Radwańskiego, prefekta w Rzekuniu jest wątpliwa. Dla wyjaśnienia jej zechce mi Ksiądz Proboszcz podać, jak długo pracował Ks. Radwański w Rzekuniu, jakim dekretem został ze stanowiska w Rzekuniu zwolniony i czy do 1 stycznia 1926 r. był w formie urzędowej wikariusza lub prefekta w Rzekuniu. Jeżeliby Ks. proboszcz miał jakie pisma tej sprawy dotyczące, proszę mi je przesłać.

Proboszcz parafii Rzekuń, ks. Suliński do Kurii Biskupiej w Łomży. Rzekuń 11 luty 1928 r. Na przesłane mi zapytanie z dnia 27 stycznia 1928 r. co do ks. Józefa Radwańskiego niniejszym odpowiadam. Ks. Radwański pracował ze mną w Rzekuniu od 25 października 1920 r. do 26 grudnia 1925 r. Najpierw jako wikary, ostatnio dwa lata jednocześnie jako wikary i jako prefekt etatowy. We wrześniu 1925 r. zostało przesłane przez Kurie Płocką zapytanie do dziekanów, czy który z księży nie zechciałby wyjechać do Francji w celu duszpasterskiej pracy wśród Polaków. Wtedy zgłosił się ks. Radwański. Przeprowadzenie wszystkich formal-

ności zajęło mu czas do końca listopada i w tymże czasie został zwolniony z etatu prefekta. Ostatni miesiąc, to jest do świąt Bożego Narodzenia pracował w parafii Rzekuń, ale już jako rezydent.

Bp Romuald Jałbrzykowski. Wilno 31 stycznia 1928 r. Wiem, że J.E. Ks. Biskup Płocki uważał i uważa Ks. Radwańskiego za płockiego. Ks. Radwański był u mnie przed samym wyjazdem do Francji aż dwukrotnie i zaznaczał, że prawnie uważa się za należącego do diecezji Łomżyńskiej i w 1926 r. parokrotnie pisał do mnie z Francji. Ze swej strony żadnego oświadczenia w tej sprawie nie dałem, chociaż od razu zaznaczałem, że będzie kwestia o Ks. Radwańskiego, gdyż w sprawie o wyjazd do Francji wystąpił z projektem J.E. Ks. Biskup Płocki.

Bp Stanisław Łukomski do ks. Józefa Radwańskiego. Łomża 18 luty 1828 r. Nr 741/28. Kochany Księżu. Dopiero w ostatnim czasie dowiedziałem się, iż Kuria Biskupia Płocka uważała Kochanego Księdza za należącego do kleru diecezji Płockiej. Zbadawszy te sprawy doszedłem do twierdzenia, że Ksiądz należy do diecezji Łomżyńskiej. Bulla bowiem papieska *Vixdum Poloniae unitas* stanowi: *Quod vero ad clerum in particulari spectat, iubemus, ut statim ac huius Constitutionis executio facta fuerit, eo ipso sacerdotes Ecclesiae illi adscripti censeantur, in cuius territorio legitime degunt.* Przepis ten jest co do Księdza jasny. Wykonanie Bulli nastąpiło dnia 11 listopada 1925 r., w którym to dniu Ksiądz był na stanowisku prefekta i wikarego w Rzekuniu, a zatem w diecezji Łomżyńskiej. Słusznie też złożył Ksiądz w 1926 r. relacje ze swojej pracy Ordynariuszowi Łomżyńskiemu. Czemu zaś w 1927 r. Ksiądz pojechał z relacją do Płocka, nie wiem.

Ks. Józef Radwański do Kurii Biskupiej w Płocku. Bruay en Artois 2 marca 1828 r. Kilka dni temu otrzymałem od J.E. Księdza Biskupa z Łomży zawiadomienie, że należę do diecezji Łomżyńskiej. Dotąd byłem przekonany, że należę do diecezji Płockiej. Wobec tego proszę Najprzewielebniejszą Kurię Biskupią o powiadomienie mnie, do której diecezji należę i jaką mam dać odpowiedź J.E. Księdzu Biskupowi w Łomży.

Ks. Józef Radwański do bpa Stanisława Łukomskiego. Bruay 14 marca 1928 r. List Waszej Ekscelencji w 18 lutego b.r. sprawił mi wielką radość, ale jednocześnie był dla mnie niespodzianką i postawił mnie w trudnym położeniu, gdyż z niego dowiedziałem się, że i Kuria Płocka i Kuria Łomżyńska zaliczają mnie w poczet swego kleru. Ja dotąd uważałem się za księdza należącego do diecezji Płockiej. Stamtąd brałem błogosławieństwo i instrukcje wyjeżdżając do Francji, tam zwracałem się w różnych sprawach jako do swej macierzy, tam zaciągałem pożyczkę, zresztą w Kurii Płockiej są moje papiery. Zdaje się, że nie inaczej zapatruje się na te sprawę Kuria Płocka, to znaczy uważała mnie za swego księdza

i dlatego przed wyjazdem do Francji dała mi celebret, datowany dnia 25 listopada 1925 r. za L. 3648. Wszystko to wskazuje, że powinienem się uważać za księdza należącego do diecezji Płockiej, J.E. Ks. Biskupowi Płockiemu zdawać relacje jako swemu ordynariuszowi, i to uczyniłem. Jeżeli pisywałem do J.E. Ks. biskupa Jałbrzykowskiego, to tylko dlatego, że J.E. znał mnie osobiście i otaczał zawsze swoją życzliwością ojcowską. Po tym krótkim wyjaśnieniu Wasza Ekscelencja zrozumie moje powiedzenie, że list Jego postawił mnie w trudnym położeniu. Ja w tej sprawie decydować nie mogę, jako ksiądz podlegam prawu kanonicznemu oraz swemu Ordynariuszowi i pracować z całą gorliwością i poświęceniem tam będę, gdzie dekret biskupi mnie przeznaczy. Ale wprawdzie chciałem otrzymać wyraźne zawiadomienie, w tym wypadku od J.E. Ks. Biskupa Nowodworskiego, jako swego ordynariusza, że na zasadzie papieskiego dekretu należę do diecezji Łomżyńskiej.

Kuria Biskupia Płocka do ks. Józefa Radwańskiego. Płock dnia 6 marca 1928 r. Nr 1623. Przesyłając dla informacji załączone tu odezwy Kuria zaznacza, że jeśli Ksiądz życzy sobie należeć do naszej diecezji, zechce odpisać Kurii Łomżyńskiej, że zawsze uważał się za kapłana diecezji Płockiej de facto et de iure. Zaliczony bowiem był na kandydata do Francji z diecezji Płockiej jeszcze w październiku i przedstawiony Kardynałowi Prymasowi jako kandydat diecezji Płockiej, i decyzja przyjęcia przez kardynała Dalbora na stanowisko kapelana wśród emigrantów nastąpiła dnia 9 listopada 1925 r. Księdza jako kapłana diecezji Płockiej, a więc przed terminem definitywnym podanym przez Nuncjaturę. Nie był też Ksiądz dnia 11 listopada 1925 r. wikariuszem parafii Rzekuń, a tylko prefektem. Zrobione to zaś zostało po to, aby Ksiądz na wakacje jako prefekt mógł otrzymać należne mu pobory. Diecezja Płocka uważała Księdza za swego kapłana, umieszczała go w swoim spisie duchowieństwa i akt osobistych nigdy nie przesyłała do Łomży, jak to uczyniono z innymi kapłanami, którzy przeszli do diecezji Łomżyńskiej. Zresztą nie inaczej to rozumiała Kuria Łomżyńska. Dotychczas nie umieszczała Księdza w katalogu swego kleru łomżyńskiego i na interpelację co do tego uczynioną przez Kurie Płocką, Kuria Łomżyńska nie umiała znaleźć odpowiedzi, jak to Ksiądz znajdzie w załączniku. Gdyby to jeszcze dla Kurii Łomżyńskiej nie wystarczyło, Ksiądz, jeśli naprawdę chce należeć do swej rodzinnej diecezji i w niej pozostać, poprosi J.E. Biskupa w Łomży o ekskardynację do diecezji Płockiej.

Ks. Józef Radwański do Kurii Biskupiej w Płocku. Bruay 21 dnia marca 1928 r. W odpowiedzi na list Przewielebnej Kurii Biskupiej z dnia 6 marca b. r. za L. 1623 ośmielałem się zakomunikować, że wystąpiłem do J.E. Księdza Biskupa Łukomskiego. Aczkolwiek nie do mnie należy decydować, do której diecezji mam należeć, to jednak listem J.E. Księdza Biskupa z Łomży byłem

zdziwiony, gdyż najmocniej jestem przekonany, że należę do diecezji Płockiej, zresztą i Przewielebna Kuria Biskupia zawsze mnie za swego uważała. To też, przyznam się, że gdyby mi po nadzwyczaj trudnym pasterzowaniu na emigracji i po kilkuletnim borykaniu się z przeciwnościami, przyszło pracować w obcej diecezji, wśród nowych, dla mnie nieznanymi warunków, byłoby mi bardzo przykro, a nawet nie wiem, czy znalazłbym dość sił i fizycznych i moralnych, aby rozpocząć pożyteczną pracę. Ośmielam się przeto prosić Przewielebną Kurie, aby zechciała sama tą sprawą pokierować, żebyśmy po powrocie do Polski mógł pracować w diecezji Płockiej. Proszę tylko, gdyż, jeśli była decyzja Przewielebnej Kurii, zawsze najchętniej ją posłucham i pracować będę tam, gdzie dekret biskupi mnie przeznaczy.

Kuria Biskupia w Łomży do Kurii Diecezjalnej w Płocku, 9 marca 1928 r. Nr 1185. Pomiędzy aktami osobistymi kapłanów, których bulla *Vixdum Poloniae unitas* ustala na terytorium dekanatów Ostrowskiego i Ostrołęckiego, przyłączonych do diecezji Łomżyńskiej, brakuje akt ks. Józefa Radwańskiego b. wikariusza w Rzekuniu, a od początku 1926 r. kapelana wśród uchodźców polskich we Francji. Kuria tutejsza uprzejmie prosi Prześwietną Kurie Płocką o przysłanie akt powyżej wzmiankowanego kapłana.

Bp St. Łukomski do bpa Antoniego Juliana Nowowiejskiego, 12 czerwca 1928 r. Nr 2399/28. Ekscelecjo. Pod dniem 27 stycznia b.r. Nr 402 zwróciła się Kuria diecezji Płockiej do Kurii Biskupiej Łomżyńskiej z uwagą, jakoby zaliczenie ks. Józefa Radwańskiego, pracującego w duszpasterskie polskim w Francji, do kleru diecezji Łomżyńskiej było niesłuszne, gdyż Kuria diecezji Płockiej zalicza go do kleru diecezji Płockiej. W odpowiedzi na to wyjaśniła Kuria Łomżyńska pismem z 6 marca b. r. Nr 514, iż dekret *Nuncjusza* z 11 listopada 1925 r. wykonujący bullę *Vixdum Poloniae unitas* zastał ks. Radwańskiego na stanowisku prefekta w Rzekuniu, wskutek czego ks. Radwański został prawnie zaliczony między kler diecezji Łomżyńskiej. Prośba Kurii Łomżyńskiej, wystosowana pod dniem 9 marca b.r. do Kurii Płockiej, o przesłanie akt osobistych ks. Radwańskiego Kurii Łomżyńskiej, pozostała dotąd bezskuteczną. Waszą Eksceleccję proszę zatem najuprzejmiej o łaskawe polecenie Kurii Diecezjalnej Płockiej, ażeby akta ks. Radwańskiego Kurii Łomżyńskiej przesłała.

Kuria Diecezjalna Płocka do Kurii Biskupiej w Łomży, 22 lipca 1928 r. Nr 2628. Na skutek pisma jego Eksceleccji Pasterza Łomżyńskiego z dnia 12 czerwca b.r., Kuria Płocka przy niniejszym ma zaszczyt odesłać osobiste akta Ks. Radwańskiego.

Bp Stanisław Łukomski do ks. J. Radwańskiego, 25 września 1928 r. Nr 3379/28. Kochany Księżu. Sprawa przynależności Kochanego Księdza do diecezji Łomżyńskiej jest obecnie zdecydowana i Kuria Łomżyńska otrzymała już akta osobi-

ste Księdza z Kurii Biskupiej Płockiej. Wobec tego relacje z działalności Księdza we Francji należy kierować do mnie a miło mi będzie dowiadywać się, że ta działalność jest owocna dla dusz naszych rodaków.

Ks. J. Radwański do bpa St. Łukomskiego. Bruay, 10 października 1928 r. List Waszej Ekscelencji, powiadamiający mnie o ostatecznej decyzji w sprawie mojej przynależności do diecezji Łomżyńskiej, otrzymałem. Ucieszyłem się wiadomością powyższą, że ta sprawa została zlikwidowana. Jeśli prosiłem, aby J.E. Ks. Biskup Płocki zatrzymał mnie w swej diecezji, to z tego względu, że tam otrzymałem święcenia kapłańskie, tam mam swoich kolegów, tam obeznany byłem z metoda pracy. Jeśli jest jednak inna decyzja Waszej Ekscelencji, ja najpokorniej się jej poddam i może Wasza Ekscelencja być pewnym, że zawsze Mu posłusznym będę i nigdy ze mną trudności mieć nie będzie. W przyszłości sprawozdania skierowywać będę do Prześwietnej Kurii Łomżyńskiej¹.

¹ Archiwum Diecezjalne w Łomży. Akta osobiste ks. Józefa Jana Radwańskiego.